

DOI: 10.18523/2617-2607.2025.16.38-53

УДК 343.28/.29.01(477)(02)

Олексій Горох

Доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального та кримінального процесуального права

факультету правничих наук,

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-9050-4581>

gorokh.oleksiy@ukma.edu.ua

Сергій Коломісць

Доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»,

старший викладач кафедри менеджменту

та публічного адміністрування факультету економіки та бізнесу,

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного, Запоріжжя, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9023-5310>

kolomietss97@gmail.com

ЗАКОНОДАВЧА МОДЕЛЬ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ

У статті розглянуто правовий феномен загальних засад звільнення від покарання. На підставі проведеного дослідження сформульовано правила загальних засад звільнення від покарання. Перше правило містить стрижневе положення про врахування мети звільнення від покарання (висловлено бачення такої мети). Друге правило спрямоване на недопущення звільнення від покарання засуджених з підстав, не передбачених Кримінальним кодексом України. Третє правило надає суду повну відповідь на питання про те, до кого із засуджених не можна застосовувати окремі види звільнення від покарання. Четверте правило орієнтує суди на дотримання передумов, підстав та характеру відповідного виду звільнення від покарання. П'яте правило скеровує всіх правозастосовних суб'єктів (суд, парламент, Президента) на врахування положень Загальної частини Кримінального кодексу України при вирішенні питання про звільнення від покарання.

Сформовано законодавчу модель загальних засад звільнення від покарання, запропоновано закріпити її в кримінальному законодавстві.

Ключові слова: звільнення від покарання, засади звільнення від покарання, загальні засади звільнення від покарання, правила звільнення від покарання.

Постановка проблеми

Загальні засади застосування правових інститутів спрямовані на правильне й ефективне застосування нормативних положень. У чинному Кримінальному кодексі України (далі — КК) безпосередньо визначено загальні засади застосування лише одного правового інституту — інституту призначення покарання. Надавши цим засадам формалізованого визначення, законодавець наголосив

на необхідності дотримання судами певних вихідних правил під час обрання стосовно кожного засудженого конкретного виду та міри покарання. Проте доводиться констатувати, що реальне відбування засудженими призначеного покарання як форма реалізації кримінальної відповідальності поступово втрачає свою поширеність у судовій практиці (хоча і не щодо засуджених за всі кримінальні правопорушення).

Натомість судова статистика фіксує тенденції щодо збільшення застосування (часто суперечливого та помилкового) положень іншого правового інституту — інституту звільнення від покарання. Зокрема, у 2021 р.¹ питома вага осіб, щодо яких було застосовано лише один із видів звільнення від покарання — звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК), становила 41,7 % (26 739 осіб) від кількості всіх засуджених². Однак загальні засади звільнення від покарання у вигляді системи правил як у законодавстві, так і в правовій доктрині визначено недостатньо. Це не сприяє правильному й ефективному правозастосуванню у разі звільнення від покарання.

Прогалини в законодавстві стосовно загалом засад звільнення від покарання намагається фрагментарно заповнити Верховний Суд через формування правових позицій. Однак системно це не розв'язує проблеми дотримання судами базових положень інституту звільнення від покарання, недопущення під час правозастосування типових помилок та суперечностей, вимушеного послуговування судами за аналогією засадами призначення покарання. Саме на правильне, одноманітне та ефективне правозастосування і мають бути спрямовані загальні засади звільнення від покарання, якими буде зобов'язаний керуватися суд при застосуванні закону в кожному кримінальному провадженні.

Мета статті — формування законодавчої моделі загальних засад звільнення від покарання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальні засади звільнення від покарання є порівняно молодим правовим феноменом. В українському законодавстві положення (правило), яке могло б бути охарактеризовано як загальна засада звільнення від покарання, вперше з'явилося в Кримінальному кодексі Української РСР 1960 р. (ст. 54)³. У закордонному кримінальному законодавстві загальні засади звільнення від покарання взагалі не визначені. Видається, що причина такого підходу іноземних законодавців криється в незначній кількості видів звільнення від покарання, кожен з яких має власні правила застосування. Очевидно, що саме незначна кількість видів звільнення від покарання, визначена в законодавстві, не стимулює і закордонних юристів до наукового пошуку у визначенні загальних засад застосування аналізованого правового інституту.

У вітчизняній теорії кримінального права ідею щодо доцільності виокремлення в кримінальному законодавстві загальних засад звільнення від покарання у 2013 р. вперше висловив О. Горох⁴. У 2014 р. її підтримав Є. Письменський⁵. Розвиваючи напрацювання зазначених українських юристів, у 2022 р. С. Коломієць сформулював доктринальне авторське визначення поняття загальних засад звільнення від покарання⁶.

Досліджуючи загальні засади звільнення від покарання та переосмисливши в результаті наукової дискусії висловлені раніше ідеї, нині ми дійшли консолідованого висновку про обґрунтованість виокремлення в теорії кримінального права правового феномену «засади звільнення від покарання». Система цих засад має складатися з відповідних елементів: загальних засад звільнення від покарання; групових засад звільнення від покарання; спеціальних засад звільнення від покарання (останню підсистему розробив С. Коломієць)⁷. Правила загальних засад звільнення від покарання мають поширюватися на всі без винятку види звільнення від покарання, тоді як правила групових засад

¹ Цей період обрано як релевантний з огляду на тимчасову окупацію у 2022 р. певних територій України внаслідок широкомасштабного російського вторгнення.

² *Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2021 рік*. Форма № 1-к (Київ: Державна судова адміністрація України, 2022), https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21.

³ *Кримінальний кодекс Української РСР*, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.

⁴ Олексій Горох, «Принципи та загальні засади звільнення від покарання як проблема соціального замовлення», у *Правова доктрина — основа формування правової системи держави. Матеріали Міжн. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговор. п'ятитом. монографії «Правова доктрина України»* (Харків, 20–21 листоп. 2013 р.) (Харків: Право, 2013), 658–61.

⁵ Євген Письменський, «Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України» (дис. д-ра юрид. наук, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2014), 49, 506.

⁶ Сергій Коломієць, «Поняття загальних засад звільнення від покарання», *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки* 9–10 (2022): 68, <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2022.9-10.63-70>.

⁷ Сергій Коломієць, «Концептуальна модель спеціальних правил звільнення від покарання», *Прикарпатський юридичний вісник* 6, № 53 (2023): 124–32, <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2023.24>.

звільнення від покарання — на об'єднані в групи (на підставі юридичного факту, що породжує кримінально-правові відносини) різновиди звільнення від покарання. Своєю чергою правила спеціальних засад звільнення від покарання врегульовують застосування специфічних правовідносин, зумовлених: порядком ухвалення судового рішення на підставі угод; множинністю кримінальних правопорушень; особливостями суб'єкта кримінального правопорушення.

Виклад основного матеріалу

Під час реалізації наукового задуму перед нами постало питання про те, яка сукупність положень має наповнювати правила загальних засад звільнення від покарання.

Перше правило загальних засад звільнення від покарання

Перше правило, яке заслуговує на закріплення в загальних засадах звільнення від покарання, має відображати врахування судами мети звільнення від покарання. Це правило є певною мірою декларативним — спрямовує законодавця та суд чітко визначитися в обґрунтованості звільнення особи від покарання з певної підстави.

Згідно з тлумачним словником української мови, мета — це те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти⁸. Щодо кримінально-правових засобів визначено лише мету покарання (ч. 2 ст. 50 КК). Варто погодитися з О. Рябчинською в тому, що досягнення мети покарання на правотворчому та правозастосовному рівнях забезпечує система покарань⁹. Доречно визначити мету покарання в широкому розумінні як бажаний, оптимальний результат діяльності різних суб'єктів: законодавця (у криміналізації / декриміналізації певних діянь), суду (у визначенні виду і міри покарання), а також відповідних органів та установ у сфері виконання покарань (під час відбування засудженою особою призначеного їй покарання)¹⁰.

З огляду на згадані вище наукові напрацювання метою звільнення від покарання, ймовірно, є бажаний, оптимальний результат діяльності законодавця (у розробленні системи видів звільнення від покарання), суду (у застосуванні певного різновиду звільнення від покарання), а також органів та установ у сфері виконання покарання (під час контролю за поведінкою звільненої особи від покарання).

Чого ж прагнуть держава та суд, звільняючи особу від покарання? Адже санкції кримінально-правових норм встановлено для того, щоб суди їх застосовували.

У юридичній літературі звільнення від покарання пов'язують здебільшого з недоцільністю або неможливістю призначення чи виконання покарання через певні обставини. Зокрема, Є. Письменський вважає, що звільнення від покарання зумовлене або юридичною недоцільністю (коли досягнута або може бути досягнута мета покарання без невідкладного, реального чи повного відбування призначеного покарання), або об'єктивною неспроможністю досягнення мети покарання (коли досягнення мети покарання неможливе). В останньому випадку звільнення від покарання відбувається у зв'язку з виправданою економією заходів кримінально-правової репресії¹¹. Підтримуючи загалом позицію Є. Письменського, один із співавторів цієї статті (О. Горох) свого часу зробив застереження, що таке визначення сутності звільнення від покарання не охоплює сутності всіх різновидів цього інституту. Тому, на думку О. Гороха, звільнення від покарання за чинним КК зумовлено: 1) недоцільністю призначення, реального чи повного виконання призначеного покарання; 2) неспроможністю досягнення мети покарання; 3) неможливістю виконання призначеного покарання; 4) гуманізмом кримінального права¹². Подібне обґрунтування звільнення від покарання наводить і Н. Антонюк, вважаючи, що звільнення від покарання зумовлене неможливістю, або недоцільністю, або негуманністю застосування покарання¹³.

Беручи за основу наведені підстави звільнення від покарання, спробуємо сформулювати універсальну мету звільнення від покарання, що може бути визначено як загальне положення.

⁸ Іван Білодід, ред., *Словник української мови*, в 11 т., т. 4 (Київ: Наукова думка), 683.

⁹ Олена Рябчинська, *Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови* (Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2013), 161.

¹⁰ Анатолій Музика, Олексій Горох, *Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення* (Київ: Паливода А. В., 2012), 19.

¹¹ Письменський, «Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України», 55.

¹² Олексій Горох, «Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України» (дис. д-ра юрид. наук, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019), 59–61.

¹³ Наталія Антонюк, *Диференціація кримінальної відповідальності у кримінальному праві України* (Київ: Алерта, 2023), 371.

Вітчизняний криміналіст П. Хряпінський дійшов цілком обґрунтованого висновку про те, що у сфері дії кримінального закону застосовуються два основні методи правового регулювання — покарання і заохочення. Він зазначив, що покарання і заохочення як парні правові категорії в реалізації негативного та позитивного аспектів кримінальної відповідальності є діалектичними єдностями та протилежностями, які зумовлюють і формують основні методи кримінально-правової охорони та регулювання¹⁴.

Визнаючи цілком слушними позиції цього дослідника, звертаємо увагу на те, що заохочення (як противага покаранню) пронизує не всі види звільнення від покарання, а лише ті з них, які зумовлені недоцільністю призначення, реального чи повного виконання призначеного покарання (ч. 4 ст. 74, ч. 1 ст. 105; статті 75, 79, 104; 81, 82, 107 КК). Через це навряд чи слід розглядати заохочення як єдину та універсальну мету звільнення від покарання.

Іншою філософською та правовою категорією, що простежується в основі правового наслідку виконання особою умов заохочувальних видів звільнення від покарання, є справедливість.

Справедливість — це правильне, об'єктивне, неупереджене ставлення до кого-, чого-небудь¹⁵. Справедливість є засобом відновлення дисбалансу між усе ж таки нерівними учасниками кримінально-правових відносин, адже абсолютно збалансувати їхні права та обов'язки на законодавчому рівні практично неможливо. Загалом зміст принципу справедливості полягає в тому, щоб як тексти нормативно-правових актів, що регулюють кримінально-правові відносини, так і способи реалізації кримінальної відповідальності були належними та відповідали загальновизнаним нормам моралі¹⁶.

Принцип справедливості в кримінально-правовій літературі згадують здебільшого в аспекті належної реакції суспільства на вчинене кримінальне правопорушення — як невідворотності кримінальної відповідальності. Доречним щодо цього є таке зауваження Р. Бабанли та О. Кваші: в науці кримінального права доволі поширеною є позиція, згідно з якою фіксування принципу справедливості в законі приречене на невдачу, тому що справедливість у кожного своя, вона не має абсолюту, а тому замість справедливості в науці пропонують використати принцип невідворотності, індивідуалізації покарання, які фактично є аспектами, що забезпечують реалізацію справедливості в кримінальному праві¹⁷. Принагідно зазначимо, що окремі закордонні кримінальні кодекси метою покарання визнають саме відновлення соціальної справедливості. Засада справедливості в цьому контексті означає не лише сам факт притягнення особи до кримінальної відповідальності, що може бути забезпечено шляхом постановлення обвинувального вироку, а й те, що цим вироком передбачено адекватний захід державного примусу: не застосовано без належних підстав законодавчих положень про призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, не допущено безпідставного звільнення особи від відбування покарання з випробуванням¹⁸.

Водночас, як слушно спостеріг О. Костенко, розвиток суспільства визначає еволюцію поняття справедливості покарання: від справедливості, заснованої на критерії таліону, до справедливості, заснованої на критерії адекватності¹⁹. Вважаємо, що саме на критерії адекватності ґрунтується оцінювання судом вищої інстанції відповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особи обвинуваченого (ч. 2 ст. 408 Кримінального процесуального кодексу України).

Не варто забувати й про інший бік справедливості — прагнення до пошуку компромісу між учасниками правових зв'язків, між особою та суспільством, громадянином і державою²⁰. У цьому аспекті справедливість пронизана іншою категорією — гуманізмом. Вчені наголошують на тому, що істотною рисою кримінального законодавства демократичної спрямованості є турбота про людину: хоч вона й порушила закон, але все ж таки залишається громадянином суспільства, держави, членом колективу, родини²¹. Актуальною є думка теоретика кримінального права Ендрю фон Гірша про необхідність

¹⁴ Петро Хряпінський, «Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: теоретичні, законотворчі та правозастосовні проблеми» (дис. д-ра юрид. наук, Нац. юрид. акад. імені Ярослава Мудрого, 2010), 11.

¹⁵ Білодід, ред., *Словник української мови*, в 11 т., т. 9, 590.

¹⁶ Олена Олійник, «Сутність принципу справедливості за міжнародним кримінальним правом», *Підприємництво, господарство і право* 9 (2019): 216–7, <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.36>.

¹⁷ Оксана Кваша, Расім Бабанли, «Конституційні принципи в нормах Кримінального кодексу України», *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка* 2 (2013): 35–44.

¹⁸ Юлія Резнік, «Співвідношення принципів гуманізму та справедливості при призначенні покарання», *Науковий часопис Національної академії прокуратури України* 3 (2016): 199–200.

¹⁹ Александр Костенко, «Уголовное наказание в системе средств противодействия преступности», *Право Украины* 9–10 (2012): 206.

²⁰ Володимир Примаков, «Справедливість цивільно-правової відповідальності у співвідношенні з принципами розумності, добросовісності, верховенства права, юридичної рівності та пропорційності», *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»* 24, № 2 (2014): 86.

²¹ *Уголовное наказание* (Київ — Донецьк: Ин-т государства и права им. В. М. Корецкого, Донецк. ин-т внутр. дел, 1997), 247.

врахування поведінки засудженої особи та її здатності реінтегруватися в суспільство. За такого підходу засудженому за серйозні злочини може бути призначено відносно м'яке покарання за умови, що вірогідність рецидиву з його боку буде низькою²².

У реалізації кримінально-правових відносин правопорушник, який зарекомендував себе протягом життя менш суспільно небезпечним для суспільства, справедливо очікує від цього суспільства на застосування до себе більш м'яких форм реалізації кримінальної відповідальності. Саме тому, використовуючи заохочення як метод кримінально-правового регулювання, законодавець залежно від рівня втрати особою суспільної небезпечності справедливо (об'єктивно і неупереджено) встановлює різні форми реалізації кримінальної відповідальності. Оцінюючи стан суспільної небезпечності особи, щодо якої мета покарання може бути досягнута вже самим фактом засудження і без застосування покарання, суд справедливо застосовує звільнення від призначення покарання (ч. 4 ст. 74, ст. 105 КК). Для особи, яка може виправитися без відбування призначеного покарання, однак в умовах випробування, суд справедливо (об'єктивно і неупереджено) застосовує звільнення від відбування покарання з випробуванням (статті 75, 79, 104 КК). У разі встановлення щодо засудженої особи різних ступенів виправлення в процесі відбування покарання суд справедливо (об'єктивно і неупереджено) може застосувати прогресивну систему виконання покарання (ст. 82 або статті 81, 107 КК).

Погляд на справедливість саме в такому аспекті, на нашу думку, дає змогу обґрунтувати цією категорією мету застосування й інших видів звільнення від покарання. Саме категоріями «справедливість» і «гуманізм» зумовлено звільнення від покарання засуджених, які: захворіли на психічну хворобу і не можуть усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними (ч. 1 ст. 84 КК); захворіли на тяжку хворобу (ч. 2 ст. 84 КК); завагітніли або народили дітей під час відбування покарання (ч. 1 ст. 83 КК); мають дитину трирічного віку або у яких така дитина померла (ч. 4 ст. 83 КК); заслужують через різні суб'єктивні причини особливого поблажливого ставлення (статті 86, 87 КК).

Постає і таке питання: чи не саме справедливістю обґрунтовано звільнення від покарання осіб у разі неможливості виконання призначеного засудженому покарання внаслідок різних об'єктивних причин? Ідеться, зокрема, про звільнення від покарання у зв'язку з усуненням законом караності діяння (ч. 2 ст. 74 КК); закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ч. 5 ст. 74, ч. 1 ст. 106 КК) або виконання обвинувального вироку (ст. 80, ч. 3 ст. 106 КК); визнання непридатним до військової служби за станом здоров'я військовослужбовця (ч. 3 ст. 84 КК); неможливістю застосування до винуватого видів покарання, передбачених санкцією закону (абз. 7 п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7). Чи справедливо застосовувати до таких осіб покарання будь-якою ціною, коли закон про кримінальну відповідальність не може бути застосований?

З огляду на наведене вище *метою звільнення від покарання* є справедливий застосування закону про кримінальну відповідальність щодо кожного засудженого, з урахуванням особливостей конкретного кримінального правопорушення та особи винного. У членів суспільства не мають виникати сумніви щодо доцільності звільнення засуджених від покарання в тих чи інших випадках. Суспільство не має сприймати норми про звільнення від покарання як безпідставне уникнення кримінальної відповідальності.

Відштовхуючись від визначеної нами мети звільнення від покарання, можемо сформулювати першу складову частину аналізованої засади: *«До особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, має бути застосований справедливий вид звільнення від покарання»*.

Визначаючи справедливий вид звільнення від покарання, суд має керуватися, зокрема, такими критеріями: 1) чи доцільно та гуманно з урахуванням тяжкості кримінального правопорушення та стану суспільної небезпечності засудженої особи призначати їй взагалі покарання (під час вирішення питання про застосування видів звільнення від покарання, передбачених частинами 4, 5 ст. 74, ст. 106 КК); 2) чи доцільно та гуманно з урахуванням тяжкості кримінального правопорушення та стану суспільної небезпечності засудженої особи виконувати призначене їй покарання (під час вирішення питання про застосування видів звільнення від покарання, передбачених статтями 75, 79, 80, 104 КК); 3) чи доцільно та гуманно з урахуванням тяжкості кримінального правопорушення та стану суспільної небезпечності засудженої особи продовжувати виконання щодо неї призначеного покарання (під час вирішення питання про застосування видів звільнення від покарання,

²² Andrew von Hirsch, "Recent Trends in American Criminal Sentencing Theory," *Maryland Law Review* 42, no. 1 (1983): 7, <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol42/iss1/6>.

передбачених статтями 81, 82, 83, 107 КК); 4) чи доцільно та гуманно з урахуванням тяжкості кримінального правопорушення та неспроможності досягнення щодо засудженої особи мети покарання виконання щодо неї покарання (під час вирішення питання про застосування видів звільнення від покарання, передбачених ст. 84 КК).

Інша складова частина аналізованої формальної засади має, на нашу думку, дати відповідь суду на питання про те, як бути у разі, якщо до особи може бути застосовано одночасно декілька справедливих видів звільнення від покарання. Йдеться про вирішення конкуренції різновидів звільнення від покарання та позицію суду в цій ситуації²³.

На підставі аналізу законодавства кримінального блоку можна зробити висновок про те, що в ньому передбачено щонайменше сорок правових норм, у яких встановлено понад тридцять п'ять різновидів звільнення від покарання. Ґрунтуючись на цих даних та прагнучи розв'язати проблему конкуренції різновидів звільнення від покарання, пропонуємо закріпити в аналізованому правилі другу його складову частину, оскільки вона гармонійно втілюється.

Отже, підсумовуючи викладене, пропонуємо закріпити як перше загальне положення загальних засад звільнення від покарання таке правило: *«До особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, має бути застосований справедливий вид звільнення від покарання. У разі одночасного встановлення підстав для застосування двох і більше видів звільнення від покарання має бути застосовано вид звільнення від покарання, передбачений спеціальною нормою, або той вид звільнення, який найбільше поліпшує становище особи»*.

Друге правило загальних засад звільнення від покарання

Другим правилом, яке, на нашу думку, заслуговує на закріплення, є положення, зафіксоване в ч. 1 ст. 74 КК: застосування до засуджених лише тих видів звільнення від покарання, що передбачені Кримінальним кодексом України. Звільнення від покарання з підстав, не передбачених у цьому Кодексі, не відповідає положенням закону²⁴. Для забезпечення повноцінної реалізації застосування цього правила види звільнення від покарання, нині передбачені в Кримінальному процесуальному та Кримінально-виконавчому кодексах України, законодавець має «перенести» до Кримінального кодексу України²⁵. Видається доцільним змінити для одноманітності та забезпечення системності термінологію, яку використано в цьому законодавчому положенні, і викласти його так: *«Звільнення засудженої особи від покарання, крім звільнення від покарання на підставі закону України про амністію чи акта про помилування, може застосовувати тільки суд у випадках, передбачених цим Кодексом»*.

Доречно зазначити, що ідеї співавтора цієї статті О. Гороха сприйняли його колеги по Робочій групі з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президенті України, що займається розробкою проєкту нового КК. Розділ 3.4 «Звільнення від покарання. Скорочення та заміна призначеного покарання» містить статтю 3.4.9, що передбачає можливість відстрочення виконання призначеного покарання у зв'язку з особливою обставиною²⁶. Розробники проєкту нового КК зазначали в ранніх його редакціях у примітці про необхідність внесення у зв'язку з існуванням цієї норми відповідних змін до ст. 536 КПК (ідеться про виключення відповідних положень із КПК).

Третє правило загальних засад звільнення від покарання

Третє правило, на нашу думку, має надати суду вичерпну відповідь на питання про те, до яких осіб не застосовуються певні види звільнення від покарання.

Починаючи з 2014 р. законодавець впроваджує політику щодо обмеження застосування певних видів звільнення до осіб, які вчинили певні кримінальні правопорушення. Першою категорією осіб, щодо яких законодавець обмежив застосування певних різновидів звільнення від покарання, стали особи, які вчинили корупційні злочини. З метою посилення відповідальності за корупційні злочини Законом України № 1698-VII від 14 жовтня 2014 р. до КК було внесено зміни, що обмежують можливість застосування звільнення від покарання або його відбування (статті 74, 75, 79, 81, 82, 86, 87 КК)

²³ Горох, «Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України», 117–23.

²⁴ Олексій Горох, «Чи є законним звільнення від покарання з підстав, не передбачених Кримінальним кодексом України?», *Наука і правоохорона* 4 (2016): 163–8.

²⁵ Євген Письменський, Олексій Горох, «Про напрями сучасного реформування кримінального законодавства України у сфері звільнення від покарання», у *Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України: матеріали міжнар. конф., м. Харків, 17–19 жовтня 2019 р.*, редкол.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, Ю. В. Баулін та ін. (Харків: Право, 2019), 299–300.

²⁶ *Проект нового Кримінального кодексу України*, контрольний текст проєкту станом на 21.05.2025, дата звернення 21 травня 2025, <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

до осіб, які вчинили корупційні злочини²⁷. Згодом Законом України № 2617-VIII від 22 листопада 2018 р. ці обмеження було поширено не лише на корупційні злочини, а й на всі корупційні кримінальні правопорушення²⁸, а в 2021 р. Законом України № 1576-IX від 29 червня 2021 р. — також і на кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією²⁹.

Законом України № 1231-IX від 16 лютого 2021 р. законодавець поширив обмеження застосування звільнення від покарання або його відбування (статті 74, 75, 81, 82, 86, 87 КК) на осіб, які вчинили порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами і які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції³⁰.

У зв'язку з російською агресією Законом України № 2113-IX від 3 березня 2022 р. законодавець обмежив застосування амністії (на етапі ухвалення вироку) щодо осіб, визнаних винними також у вчиненні державної зради та диверсії³¹.

Законом України № 2812-IX від 1 грудня 2022 р. законодавець поширив обмеження застосування ч. 5 ст. 74, статей 75 та 80 КК щодо осіб, засуджених за катування, передбачене ч. 3 ст. 127 КК³², а Законом України № 2839-IX від 3 грудня 2022 р. — обмеження на застосування ст. 75 КК щодо осіб, засуджених за «кримінальне правопорушення, передбачене статтями 403, 405, 407, 408, 429 цього Кодексу, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці»³³.

Законом України № 3687-IX від 8 травня 2024 р. Кримінальний кодекс України був доповнений ст. 81¹ «Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби». У частині 2 цієї статті законодавець встановив обмеження на застосування умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання, передбаченого цією статтею, до осіб, засуджених за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засуджених за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи засуджених за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152–156¹, 258–258⁶, ч. 4 ст. 286¹, ст. 348 цього Кодексу, а також до засуджених службових осіб, які згідно з підпунктом 1 пункту 3 примітки до ст. 368 цього Кодексу займали особливо відповідальне становище³⁴.

Отже, нині певні різновиди звільнення від покарання або його відбування (статті 74, 75, 79, 81, 82, 86, 87 КК) мають обмежене застосування щодо осіб, які вчинили певні кримінальні правопорушення. І це є вже сформованими законодавчими правилами, розрізнено розміщеними в різних статтях КК.

Концепція обмеження застосування певних різновидів звільнення від покарання до осіб, які вчинили конкретні правопорушення, не є новою чи оригінальною для сучасного кримінального законодавства.

Закон України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 р. № 392/96-ВР³⁵, а також закони про амністію в певному році нині встановлюють обмеження на застосування амністії до багатьох категорій осіб. Положення КК України 1960 р. забороняли застосовувати заміну невідбутої частини покарання більш м'яким та умовно-дostroкове звільнення від покарання (п. 3 ч. 1 ст. 52¹ КК) щодо осіб, засуджених за бандитизм (ст. 69) та створення не передбачених законодавством

²⁷ Верховна Рада України, *Про Національне антикорупційне бюро України*, Закон України 1698-VII, 14 жовтня 2014, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n31>.

²⁸ Верховна Рада України, *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень*, Закон України 2617-VIII, 22 листопада 2018, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n30>.

²⁹ Верховна Рада України, *Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування*, Закон України 1576-IX, 29 червня 2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#n10>.

³⁰ Верховна Рада України, *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху*, Закон України 1231-IX, 16 лютого 2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1231-20#n105>.

³¹ Верховна Рада України, *Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану*, Закон України 2113-IX, 3 березня 2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#n2>.

³² Верховна Рада України, *Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування*, Закон України 2812-IX, 1 грудня 2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2812-20#n3>.

³³ Верховна Рада України, *Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці*, Закон України 2839-IX, 13 грудня 2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#n61>.

³⁴ Верховна Рада України, *Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо запровадження інституту умовно-дostroкового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності*, Закон України 3687-IX, 8 травня 2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-20#n6>.

³⁵ Верховна Рада України, *Про застосування амністії в Україні*, Закон України 392/96-ВР, 1 жовтня 1996, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

воєнізованих формувань чи груп (ст. 187⁶)³⁶. Результати дослідження А. Вознюка переконують, що в кримінальному законодавстві окремих іноземних держав також встановлено заборону на застосування умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання щодо учасників злочинних об'єднань, зокрема: у ч. 7 ст. 76 КК Таджикистану — щодо організатора, учасника організованої групи або злочинної організації; у ч. 4 ст. 73 КК Узбекистану — щодо організатора, учасників організованої групи або злочинного співтовариства; у ч. 4 ст. 38 КК Угорщини — щодо особи, яка вчинила злочин у складі злочинної організації; у ч. 1 ст. 89 КК Киргизії — щодо засуджених за вчинення злочину в складі організованої групи чи злочинної організації, акт тероризму та створення екстремістської організації, а в ч. 8 ст. 34 КК Словаччини — щодо особи, яка вчинила злочин як член злочинної групи чи терористичної групи. Сам А. Вознюк висловлюється за обмежене застосування умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання щодо учасника злочинного об'єднання, засудженого за злочини, передбачені статтями 255, 257, 258³, 260 КК України, крім того, який активно сприяв виявленню та (або) розслідуванню злочинів, учинених у зв'язку зі створенням цих об'єднань та участю в них, а також запобіганню цим злочинам³⁷.

Цікавою є закордонна законодавча практика протидії тероризму засобами кримінального права. Зокрема, після терактів у Парижі, у квітні 2016 р. парламент Франції ухвалив закон щодо реформування пенітенціарної системи, який, зокрема, передбачає збільшення термінів покарання за терористичну діяльність без права достroкового звільнення. Аналогічні обмеження в праві достroкового звільнення від покарання передбачено в законодавстві й інших країн³⁸. Слід зазначити, що такий суворий підхід у протидії тероризму загалом узгоджується і з положеннями Закону України «Про боротьбу з тероризмом» № 638-IV від 20 березня 2003 р., який серед принципів протидії цьому негативному явищу виокремлює невідворотність покарання за участь у терористичній діяльності (ст. 3)³⁹.

Отже, встановлення заборони на застосування певних видів звільнення від покарання до осіб, які вчинили терористичний акт, що призвів до загибелі людей та інших тяжких наслідків, є назрілим законодавчим рішенням.

Висловлюються законодавчі пропозиції обмежити застосування певних різновидів звільнення від покарання і в умовах російської агресії. Зокрема, Робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентіві України в розробленому Проекті закону (номер 7156 від 13.03.2022) запропонувала встановити обмеження на застосування певних видів звільнення від покарання (ч. 4 ст. 74, частини 1 статей 75, 79, пункти 1, 2 ч. 3 ст. 81, пункти 1, 2 ч. 4 ст. 82, ч. 4 ст. 86 КК) до осіб, які вчинили «умисне кримінальне правопорушення, вчинене в особливий період або в умовах надзвичайного стану»⁴⁰.

Вважаємо, що встановлення заборони на застосування певних видів звільнення від покарання до осіб, які вчинили будь-яке умисне кримінальне правопорушення, вчинене в особливий період або в умовах надзвичайного стану, є занадто суворим кроком. Ба більше, постає питання про те, чи зможе держава утримувати в установах виконання покарання всіх засуджених за ці злочини. Видається доцільним встановити заборону (та обмеження) на застосування певних видів звільнення від покарання лише щодо осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки та терористичні акти, як найбільш небезпечні для держави в сучасних умовах кримінальні правопорушення.

Водночас, на нашу думку, нагальним питанням є встановлення заборони (та обмеження) на застосування певних видів звільнення від покарання, що застосовуються як на етапі ухвалення вироку, так і на етапі його виконання, до осіб, які вчинили злочини проти миру та безпеки людства, передбачені статтями 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК. Станом лише на 27 квітня 2024 р. в Україні зареєстровано 130 963 злочини, з них 127 088 випадків порушення законів та звичаїв війни, вчинених у період повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України⁴¹. Видається також непослідовним рішення законодавця встановити певні обмеження на застосування ч. 1 ст. 75 КК і не поширити аналогічні обмеження на застосування ч. 4 ст. 74 КК та ч. 1 ст. 79 КК.

³⁶ Кримінальний кодекс України, 28 грудня 1960, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.

³⁷ Андрій Вознюк, «Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку» (дис. д-ра юрид. наук, Нац. акад. внутр. справ, 2018), 404–406.

³⁸ Місюра А. О., *Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України. Аналітична записка*, Національний інститут стратегічних досліджень, 3 лютого 2017, <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemniy-dosvid-protidii-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini>.

³⁹ Верховна Рада України, *Про боротьбу з тероризмом*, Закон України 638-IV, 20 березня 2003, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

⁴⁰ *Проект Закону про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо кримінальної відповідальності осіб під час особливого періоду та в умовах надзвичайного стану)*, <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39213>.

⁴¹ Офіс Генерального прокурора, «Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення рф», <https://www.gp.gov.ua/>

Потребує в аналізованому аспекті уваги питання про заборону застосування давності у разі засудження за певні кримінальні правопорушення. Встановлені законодавчі заборони на застосування давності зумовлені виконанням Україною своїх міжнародних зобов'язань. 25 березня 1969 р. Україна ратифікувала Конвенцію про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 р. У ст. 1 цієї Конвенції ООН визначено, що будь-які строки давності не застосовуються до: воєнних злочинів; злочинів проти людяності (незалежно від часу їх вчинення); вигнання внаслідок збройного нападу чи окупації та нелюдських дій, які є наслідком політики апартеїду, а також злочину геноциду⁴². 6 березня 2008 р. Україна також ратифікувала Європейську конвенцію про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів від 25 січня 1974 р. У ст. 1 цієї Європейської конвенції також визначено перелік злочинів, до яких не застосовуються строки давності: злочини проти людяності; воєнні злочини, визначені в інших конвенціях; порушення норм або звичаїв міжнародного права⁴³. 21 серпня 2024 р. Україна також ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. та поправки до нього⁴⁴. У зв'язку з ратифікацією цього документа Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» до статей 49 та 80 КК було внесено доповнення щодо незастосування давності за злочини проти людяності (ст. 442¹ КК)⁴⁵. Доречно зазначити, що на нагальності такого законодавчого рішення вчені наголошували вже давно⁴⁶.

Заслугують також на увагу відповідні положення проекту нового Кримінального кодексу України, розробники якого пропонують не застосовувати давність при вирішенні судом питання про непризначення покарання у зв'язку із закінченням строку давності вчинення кримінального правопорушення (ст. 3.4.4) у разі вчинення злочинів проти національної безпеки України, катування і злочинів проти міжнародного правопорядку (розділ 9.1, ст. 9.4.3 і книга 11 КК)⁴⁷.

Свою чергою законодавча заборона на застосування давності притягнення до кримінальної відповідальності у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114² КК, була встановлена Законом України № 1183-VII від 8 квітня 2014 р.⁴⁸ та Законом України № 2160-IX від 24 березня 2022 р.⁴⁹ Утім, незрозуміло, чому законодавець, встановивши в ч. 5 ст. 49 КК заборону на застосування давності у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114², не передбачив такої заборони у ч. 6 ст. 80 КК. Вважаємо, що в сьогоденних реаліях, зумовлених російською агресією, кримінальне законодавство України потребує нагальних змін, спрямованих на його уніфікацію.

Пеналізація злочинів є складовою частиною кримінально-правової політики держави, яка є процесом і результатом діяльності законодавця з визначення в кримінальному законі видів і розмірів покарань за злочини з метою нормативного забезпечення засобів для протидії злочинності⁵⁰. Проведений нами аналіз сучасної кримінально-правової політики свідчить про те, що на зростання певних кримінальних правопорушень законодавець реагує збільшенням не лише санкцій за їх вчинення, а й заборонами застосування до осіб, які їх вчинили, положень про звільнення від кримінальної відповідальності; пом'якшення покарання; звільнення від покарання. З огляду на це можна вважати, що пеналізація як вектор (принцип) кримінально-правової політики охоплює також процес і результат

⁴² Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства, 26 листопада 1968, https://zakon.cc/law/document/read/995_168.

⁴³ Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів, 25 січня 1974, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_125#Text.

⁴⁴ Верховна Рада України, Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього, Закон України 3909-IX, 21 серпня 2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>.

⁴⁵ Верховна Рада України, Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього, Закон України 4012-IX, 9 жовтня 2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n6>.

⁴⁶ Світлана Кучевська, «Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду» (дис. канд. юрид. наук, Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009), 270–88.

⁴⁷ Проект нового Кримінального кодексу України (контрольний текст проекту станом на 21.05.2025).

⁴⁸ Верховна Рада України, Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Закон України 1183-VII, 8 квітня 2014, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-18#n6>.

⁴⁹ Верховна Рада України, Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану, Закон України 2160-IX, 24 березня 2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n7>.

⁵⁰ Наталія Гуторова, Юрій Пономаренко, «Пеналізація злочинів як напрямок кримінально-правової політики», *Вісник Асоціації кримінального права України* 1, № 1 (2013): 40–41.

діяльності законодавця з визначення в кримінальному законі видів кримінальних правопорушень, за які не застосовуються положення про звільнення від кримінальної відповідальності; пом'якшення покарання; звільнення від покарання.

Зважаючи в аналізованому аспекті на кількість груп кримінальних правопорушень, на які за чинним кримінальним законодавством не поширюються (обмежено поширюються) окремі види звільнення від покарання, можна стверджувати, що це є конкретним правилом, яке потрібно закріпити в правилах загальних засад звільнення від покарання.

Четверте правило загальних засад звільнення від покарання

Четверте правило має врегулювати, на нашу думку, врахування судом певних елементів кримінально-правової характеристики будь-якого виду звільнення від покарання. За Ю. Бауліним, кримінально-правова характеристика кожного виду звільнення від покарання передбачає аналіз таких елементів: передумови звільнення (види покарань, їхні розміри та злочини, за які їх призначено), підстави звільнення (юридичні факти, які тільки й породжують для суду право чи обов'язок звільнити особу від покарання), умови звільнення або їх відсутність (вимоги щодо подальшої поведінки засудженого), характер такого звільнення (обов'язковий чи факультативний), кримінально-правові наслідки звільнення від покарання (сприятливі або несприятливі для особи)⁵¹. Доречно зазначити, що чимало українських учених дотримувались описаного вище підходу до аналізу різновидів звільнення від покарання. Зокрема, за таким підходом О. Горох здійснив кримінально-правову характеристику окремих видів звільнення від покарання за кримінальним законодавством України⁵². О. Марін загалом так само орієнтувався на такий підхід у характеристиці видів звільнення від покарання та його відбування⁵³. Своєю чергою С. Коломієць, встановивши однакові передумови та підстави в застосуванні певних різновидів звільнення від покарання, сформулював правила групових засад звільнення від покарання⁵⁴.

Надана нами кримінально-правова характеристика видів звільнення від покарання, передбачених розділом XII Загальної частини Кримінального кодексу України, дає змогу констатувати, що не для всіх видів звільнення від покарання можна виокремити всі складові елементи такої характеристики. Зокрема, передумови, підстави та характер певного виду звільнення від покарання визначені законодавцем майже для всіх видів звільнення від покарання. Водночас умови та кримінально-правові наслідки звільнення від покарання визначені законодавцем лише для умовних видів звільнення від покарання, що пов'язані з певними вимогами щодо подальшої поведінки засудженої особи (зокрема статті 75, 79, 81, 81¹, 82, 83, 84¹ КК).

Оскільки наше завдання полягає у визначенні правил загальних засад звільнення від покарання, що мають застосовуватися до всіх без винятку видів звільнення від покарання, вважаємо, що четверте правило цих засад має бути викладено в такій редакції: *«Звільнення від покарання здійснюється відповідно до визначених передумов і підстав, з урахуванням характеру відповідного виду звільнення від покарання»*.

П'яте правило загальних засад звільнення від покарання

П'яте правило, яке, на нашу думку, теж має бути відображено в правилах загальних засад звільнення від покарання, стосується врахування всіма правозастосовними органами положень Загальної частини КК. Це правило вимагає врахування судом усіх принципових положень, що містяться в інших нормах Загальної частини КК, зокрема положень про: завдання Кримінального кодексу України (ст. 1), чинність закону про кримінальну відповідальність у часі (статті 4, 5), правові наслідки засудження особи за межами України (ст. 9), класифікацію кримінальних правопорушень (ст. 12 КК), покарання та його мету (ч. 1 ст. 50 КК), правила та порядок визначення строків та меж видів покарань (статті 51–73, 98–103 КК). Водночас під час оцінювання можливості засудженого виправитися без застосування покарання (статті 75, 79, 104 КК) слід враховувати також положення про стадії вчинення умисного злочину (статті 13–15 КК), вину та її форми (статті 23–25 КК), співучасть у злочині (статті 26–30 КК), множинність злочинів (статті 32–35 КК), обставини, які пом'якшують (ст. 66 КК)

⁵¹ В. В. Сташис, В. Я. Тацій, ред., *Кримінальне право України. Загальна частина* (Харків: Право, 2010), 379.

⁵² Горох, «Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України», 117–23.

⁵³ Олександр Марін, *Звільнення від покарання та його відбування: навчальний посібник* (Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024).

⁵⁴ Сергій Коломієць, «Загальні засади звільнення від покарання» (дис. д-ра філософії за спец. 081 Право, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2024), 68–74.

чи обтяжують покарання (ст. 67 КК) тощо. Вважаємо, що перелік положень, які потребують врахування, може змінюватися залежно від застосування конкретних різновидів звільнення від покарання. При цьому з огляду на закріплене в Кримінальному кодексі України положення про те, що особи, які вчинили кримінальні правопорушення, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом (ч. 1 ст. 6 КК), співавтор цієї публікації О. Горох погодився з пропозицією С. Коломійця про те, що це положення має поширюватися також і на законодавчий орган у разі ухвалення ним закону України про амністію, а також Президента України у разі видання ним акта про помилування.

Отже, пропонуємо закріпити таке п'яте правило загальних засад звільнення від покарання: *«Звільнення від покарання здійснюється відповідно до положень Загальної частини Кодексу»*.

З урахуванням наведеного вище пропонуємо закріпити в ст. 74 КК такі правила загальних засад звільнення від покарання:

«Стаття 74. Засади звільнення від покарання

1. При звільненні від покарання суд дотримується загальних засад звільнення від покарання:

1) до особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, має бути застосований справедливий вид звільнення від покарання. У разі одночасного встановлення підстав для застосування двох і більше видів звільнення від покарання має бути застосовано вид звільнення від покарання, передбачений спеціальною нормою, або той вид звільнення, який найбільше поліпшує становище особи;

2) звільнення засудженої особи від покарання, крім звільнення від покарання на підставі закону України про амністію чи акта про помилування, може застосовувати тільки суд у випадках, передбачених цим Кодексом;

3) звільнення від покарання не застосовується:

а) звільнення від покарання, передбачене частиною першою статті 74¹, частиною першою статті 75, частиною першою статті 79, частиною другою статті 86 цього Кодексу, не застосовується у разі засудження за злочин, передбачений статтями 109–114², катування, передбачене частиною третьою статті 127 цього Кодексу, терористичний акт, передбачений частинами другою або третьою статті 258 цього Кодексу, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, кримінальне правопорушення, передбачене статтями 403, 405, 407, 408, 429 цього Кодексу, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, за злочини проти миру та безпеки людства, передбачені статтями 437–439, 442, 442¹ цього Кодексу;

б) звільнення від покарання, передбачене частиною другою статті 74¹, частиною першою статті 80 цього Кодексу, не застосовується у разі засудження за злочин проти основ національної безпеки України, передбачений статтями 109–114², терористичний акт, передбачений частинами другою або третьою статті 258 цього Кодексу, катування, передбачене частиною третьою статті 127, злочини проти миру та безпеки людства, передбачені у статтях 437–439, 442, 442¹ цього Кодексу;

в) звільнення від покарання, передбачене пунктом 1 частини першої статті 81 та пунктом 1 частини першої статті 82 цього Кодексу, не застосовується до засуджених за злочин, передбачений статтями 109–114², порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією;

г) звільнення від покарання, передбачене статтею 81¹ цього Кодексу, не застосовується до осіб, засуджених за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засуджених за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи засуджених за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152–156¹, 258–258⁶, частиною 4 статті 286¹, статтею 348 цього Кодексу, а також до засуджених службових осіб, які згідно з підпунктом 1 пункту 3 примітки до статті 368 цього Кодексу займали особливо відповідальне становище;

4) у разі звільнення від покарання суд має встановити передумови, підстави та характер певного виду звільнення від покарання;

5) звільнення засудженої особи від покарання здійснюється відповідно до положень Загальної частини Кодексу.

...»

Викладення ст. 74 КК у запропонованій редакції вимагає доповнення Кримінального кодексу України ст. 74¹, до якої мають бути перенесені певні положення ст. 74 КК у чинній редакції.

Висновки

1. Загальні засади звільнення від покарання є структурним елементом системи засад звільнення від покарання.

2. Правила загальних засад звільнення від покарання поширюються на всі без винятку види звільнення від покарання.

3. Правила загальних засад звільнення від покарання повинні: 1) відображати мету звільнення від покарання та вирішувати проблему конкуренції видів звільнення від покарання; 2) унеможливити застосування звільнення від покарання з підстав, не передбачених Кримінальним кодексом України; 3) надати суду повну відповідь на питання про те, до кого із засуджених не можна застосовувати окремі види звільнення від покарання; 4) орієнтувати суди на дотримання передумов, підстав та характеру відповідного виду звільнення від покарання; 5) передбачити необхідність врахування під час звільнення від покарання відповідних положень Загальної частини КК.

4. Запропоновано закріпити у ст. 74 КК загальні засади звільнення від покарання.

Перспективи подальших наукових розвідок

Ми усвідомлюємо, що з розвитком історичних процесів та правової думки можуть виникнути правовідносини, що потребуватимуть відповідного додаткового врегулювання за допомогою правил загальних засад звільнення від покарання. Певні тенденції в цьому напрямі вже формуються судами. Зокрема, Касаційний кримінальний суд Верховного Суду проводить послідовну політику щодо неможливості застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) у разі засудження за: незаконне переправлення через державний кордон України осіб, які намагалися ухилитися від мобілізації (ст. 332 КК)⁵⁵; непокору, вчинену в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці (ст. 402 КК)⁵⁶; виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікацію її учасників (ст. 436² КК)⁵⁷. Цілком імовірно, що згодом відповідні пропозиції можуть бути сформульовані в законопроектах про внесення змін до ст. 75 КК України. Безумовно, обґрунтованість таких законодавчих рішень потребує належного наукового вивчення.

Розробники проекту нового Кримінального кодексу України закріпили в загальних правилах призначення покарання (ч. 5 ст. 3.3.1) положення про те, що стосовно особи, якій призначене строкове ув'язнення за один злочин або за сукупністю злочинів, за наявності обставин, передбачених ч. 2 ст. 3.5.1 цього Кодексу, суд повинен розглянути питання про можливість його невиконання у зв'язку з його заміною обмеженням свободи під умовою⁵⁸. Схожу ідею висловила й А. Хильченко: науковиця пропонує з урахуванням закріпленої в ч. 2 ст. 65 КК презумпції призначення особі менш суворого виду покарання закріпити як правило загальних засад звільнення від покарання презумпцію про застосування звільнення від відбування покарання над його реальним призначенням⁵⁹.

⁵⁵ Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, Постанова Третньої судової палати у справі № 727/6140/22, 5 липня 2023, *База правових позицій Верховного Суду*, <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9606/document/31683>; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, Постанова Першої судової палати у справі № 452/1336/23, 22 серпня 2024, *База правових позицій Верховного Суду*, <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10867/document/44037>.

⁵⁶ Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, Постанова Третньої судової палати у справі № 726/78/23, 11 липня 2023, *База правових позицій Верховного Суду*, <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9608/document/27484>; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, Постанова Першої судової палати у справі № 185/4595/22, 23 травня 2024, *База правових позицій Верховного Суду*, <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10466/document/43681>.

⁵⁷ Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, Постанова Третньої судової палати у справі № 204/3688/22, 23 серпня 2023, *База правових позицій Верховного Суду*, <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9853/document/33505>; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, Постанова Першої судової палати у справі № 127/18004/22, 28 вересня 2023, *База правових позицій Верховного Суду*, <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9853/document/43449>.

⁵⁸ *Проект нового Кримінального кодексу України* (контрольний текст проекту станом на 21.05.2025).

⁵⁹ Анастасія Хильченко, «Відгук офіційного опонента — кандидата юридичних наук, доцента Хильченко Анастасії Сергіївни на дисертацію Коломійця Сергія Сергійовича на тему: “Загальні засади звільнення від покарання”, подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 “Право” за спеціальністю 081 “Право”», 12–3. 2024.

На нашу думку, пропозиції, висловлені вченими, хоча і є цікавими і мають гуманістичний характер, проте є дискусійними. Насамперед зазначимо, що санкції кримінально-правових норм створені законодавцем для того, щоб суди застосовували їх, а також вони мають функцію запобігання кримінальним правопорушенням. На наше переконання, ця функція не буде виконуватися, якщо правила загальних засад звільнення від покарання орієнтуватимуть суди замість покарання, встановленого санкцією, застосовувати до особи відразу звільнення від покарання. Також потрібно враховувати, що кримінальне законодавство передбачає значну кількість різновидів звільнення від покарання, в основі яких різні юридичні підстави. У зв'язку з цим орієнтувати суди під час ухвалення вироку відразу на застосування лише одного з видів звільнення від покарання — звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) — видається нам некоректним.

Список використаних джерел

- Антонюк, Наталія. *Диференціація кримінальної відповідальності у кримінальному праві України*. Київ: Алерта, 2023.
- Білодід, Іван, ред. *Словник української мови*. В 11 т. Т. 4, 9. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
- Вознюк, Андрій. «Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку». Дис. д-ра юрид. наук, Нац. акад. внутр. справ, 2018.
- Горох, Олексій. «Принципи та загальні засади звільнення від покарання як проблема соціального замовлення». У *Правова доктрина — основа формування правової системи держави. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговор. п'ятитом. монографії «Правова доктрина України» (Харків, 20–21 листоп. 2013 р.)*, 658–61. Харків: Право, 2013.
- Горох, Олексій. «Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України». Дис. д-ра юрид. наук, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019.
- Гуторова, Наталія, Юрій Пономаренко. «Пеналізація злочинів як напрямок кримінально-правової політики». *Вісник Асоціації кримінального права України* 1, № 1 (2013): 32–49.
- Кваша, Оксана, Рясніс Бабаши. «Конституційні принципи в нормах Кримінального кодексу України». *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка* 2 (2013): 35–44.
- Коломієць, Сергій. «Поняття загальних засад звільнення від покарання». *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки* 9–10 (2022): 63–70. <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2022.9-10.63-70>.
- Коломієць, Сергій. «Концептуальна модель спеціальних правил звільнення від покарання». *Прикарпатський юридичний вісник* 6, № 53 (2023): 124–32. <https://doi.org/10.32782/ryuv.v6.2023.24>.
- Коломієць, Сергій. «Загальні засади звільнення від покарання». Дис. д-ра філософії за спец. 081 Право, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2024.
- Костенко, Александр. «Уголовное наказание в системе средств противодействия преступности». *Право Украины* 9–10 (2012): 191–209.
- Кучевська, Світлана. «Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду». Дис. канд. юрид. наук, Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009.
- Марін, Олександр. *Звільнення від покарання та його відбування*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024.
- Місюра, А. О. *Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України. Аналітична записка*. Національний інститут стратегічних досліджень, 3 лютого 2017. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemniy-dosvid-protidii-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini>.
- Музыка, Анатолий, Олексій Горох. *Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення*. Київ: Паливода А. В., 2012.
- Олійник, Олена. «Сутність принципу справедливості за міжнародним кримінальним правом». *Підприємництво, господарство і право* 9 (2019): 216–20. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.36>.
- Офіс Генерального прокурора. «Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення рф». Дата звернення 15 червня 2025. <https://www.gp.gov.ua/>
- Письменський, Євген. «Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України». Дис. д-ра юрид. наук, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2014.
- Письменський, Євген, Олексій Горох. «Про напрями сучасного реформування кримінального законодавства України у сфері звільнення від покарання». У *Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України: матеріали міжнар. конф., м. Харків, 17–19 жовтня 2019 р.*, редкол.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, Ю. В. Баулін та ін., 299–300. Харків: Право, 2019.

- Примаєк, Володимир. «Справедливість цивільно-правової відповідальності у співвідношенні з принципами розумності, добросовісності, верховенства права, юридичної рівності та пропорційності». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»* 24, № 2 (2014): 85–9.
- Резнік, Юлія. «Співвідношення принципів гуманізму та справедливості при призначенні покарання». *Науковий часопис Національної академії прокуратури України* 3 (2016): 195–204.
- Рябчинська, Олена. *Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови*. Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2013.
- Сташис, В. В., В. Я. Тацій, ред. *Кримінальне право України: Загальна частина*. Харків: Право, 2010.
- Уголовное наказание*. Київ — Донецьк: Ін-т государства и права им. В. М. Корецького, Донецьк. ін-т внутр. дел, 1997.
- Хильченко, Анастасія. «Відгук офіційного опонента — кандидата юридичних наук, доцента Хильченко Анастасії Сергіївни на дисертацію Коломійця Сергія Сергійовича на тему: “Загальні засади звільнення від покарання”, поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 “Право” за спеціальністю 081 “Право”». 2024.
- Хряпінський, Петро. «Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: теоретичні, законотворчі та правозастосовні проблеми». Дис. д-ра юрид. наук, Нац. юрид. акад. імені Ярослава Мудрого, 2010.
- Von Hirsch, Andrew. “Recent Trends in American Criminal Sentencing Theory.” *Maryland Law Review* 42, no. 1 (1983): 6–36. <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol42/iss1/6>.

Bibliography

- Antoniuk, Nataliia. *Dyferentsiatsiia kryminalnoi vidpovidalnosti u kryminalnomu pravi Ukrainy*. Kyiv: Alerta, 2023 [in Ukrainian].
- Bilodid, Ivan, ed. *Slovnnyk ukrainskoi movy*. In 11 vols. Vols. 4, 9. Kyiv: Naukova Dumka, 1970–1980 [in Ukrainian].
- Gorokh, Oleksiy. “Pryntsypy ta zahalni zasady zvlennia vid pokarannia yak problema sotsialnoho zamovlennia.” In *Pravova doktryna — osnova formuvannia pravovoi systemy derzhavy. Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 20-richchiiu Nats. akad. prav. nauk Ukrainy ta obhovor. piatytom. monohrafiu “Pravova doktryna Ukrainy” (Kharkiv, 20–21 lystop. 2013 r.)*, 658–61. Kharkiv: Pravo, 2013 [in Ukrainian].
- Gorokh, Oleksiy. “Zvlennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia za kryminalnym pravom Ukrainy.” Doctoral diss., V. M. Koretsky Institute of State and Law, NAS of Ukraine, 2019 [in Ukrainian].
- Gutorova, Nataliia, and Yurii Ponomarenko. “The Penalization of Crimes as Way of Criminal and Legal Policy.” *Herald of the Association of Criminal Law of Ukraine* 1, no. 1 (2013): 32–49 [in Ukrainian].
- Khriapinskyi, Petro. “Zaokhochuvalni normy u kryminalnomu zakonodavstvi Ukrainy: teoretychni, zakonotvorchi ta pravozastosovni problemy.” Doctoral diss., Yaroslav Mudryi National Law University, 2010 [in Ukrainian].
- Khylchenko, Anastasiia. “Vidhuk ofitsiinoho oponenta — kandydata yurydychnykh nauk, dotsenta Khylenko Anastasii Serhiivny na dysertatsiiu Kolomiitsia Serhii Serhiiovycha na temu: «Zahalni zasady zvlennia vid pokarannia», podanoi do zakhystu na zdobuttia stupenia doktora filosofii v haluzi znan 08 «Pravo» za spetsialnistiu 081 «Pravo».” 2024 [in Ukrainian].
- Kolomiets, Serhii. “Concept of Guidelines of Release from Punishment.” *NaUKMA Research Papers. Law* 9–10 (2023): 63–70. <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2022.9-10.63-70> [in Ukrainian].
- Kolomiets, Serhii. “Conceptual Model of Special Rules of Release from Punishment.” *Subcarpathian Law Herald* 6, no. 53 (2023): 124–32. <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2023.24> [in Ukrainian].
- Kolomiets, Serhii. “Guidelines of release from punishment.” PhD diss., V. M. Koretsky Institute of State and Law, NAS of Ukraine, 2024 [in Ukrainian].
- Kostenko, Aleksandr. “Ugolovnoe nakazanie v sisteme sredstv protivodeistviia prestupnosti.” *Law of Ukraine* 9–10 (2012): 191–209 [in Russian].
- Kuchevska, Svitlana. “Problemy harmonizatsii zakonodavstva Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist ta Statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu.” PhD diss., Lviv State University of Internal Affairs, 2009 [in Ukrainian].
- Kvasha, Oksana, and Rasim Babanly. “Konstytutsiini pryntsypy v normakh kryminalnoho kodeksu Ukrainy.” *Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko* 2 (2013): 35–44 [in Ukrainian].
- Marin, Oleksandr. *Zvlennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia*. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2024 [in Ukrainian].
- Misyura, A. O. *Inozemnyi dosvid protydyi teroryzmu: vysnovky dlia Ukrainy. Analitychna zapyska [Foreign experience in countering terrorism: conclusions for Ukraine. Analytical note]*. National Institute for Strategic Studies, February 3, 2017. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemnyi-dosvid-protidii-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini> [in Ukrainian].

- Muzyka, Anatolii, and Gorokh Oleksiy. *Pokarannia ta yoho zastosuvannia za zlochynty proty zdorovia naseleння*. Kyiv: Palyvoda A. V., 2012 [in Ukrainian].
- Office of the Prosecutor General. "Zlochynty, vchyneni v period povnomasshtabnoho vtorhnennia rf." Accessed June 15, 2025. <https://www.gp.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Oliinyk, Olena. "Sutnist pryntsypu spravedlyvosti za mizhnarodnym kryminalnym pravom." *Entrepreneurship, Economy and Law* 9 (2019): 216–7. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.36> [in Ukrainian].
- Prymak, Volodymyr. "Justice of Civil Liability in Relation to the Principles of Reasonableness, Good Faith, Rule of Law, Legal Equality and Proportionality." *Uzhhorod National University Herald. Series: Law* 24, no. 2 (2014): 85–9 [in Ukrainian].
- Pysmenskyi, Yevhen. "Teoretyko-prykladni problemy zvinennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia za kryminalnym pravom Ukrainy." Doctoral diss., Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2014 [in Ukrainian].
- Pysmenskyi, Yevhen, and Oleksiy Gorokh. "Pro napriamy suchasnoho reformuvannia kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy u sferi zvinennia vid pokarannia." In *Kontseptualni zasady novoi redaktsii Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Materials of the international conference, Kharkiv, October 17–19, 2019*, edited by V. Tatsii, A. Hetman, Yu. Baulin et al., 299–300. Kharkiv: Pravo, 2019 [in Ukrainian].
- Reznik, Yuliia. "Spivvidnoshennia pryntsypiv humanizmu ta spravedlyvosti pry pryznachenni pokarannia." *Scientific Journal of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine* 3 (2016): 195–204 [in Ukrainian].
- Riabchynska, Olena. *Systema pokaran v Ukraini: poniattia, znachennia ta pryntsypy pobudovy*. Zaporizhzhia: Aktsent Invest-treid, 2013 [in Ukrainian].
- Stashys, V., and V. Tatsii, eds. *Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna*. Kharkiv: Pravo, 2010 [in Ukrainian].
- Ugolovnoe nakazanie*. Kyiv — Donetsk: V. M. Koretsky Institute of State and Law, Donetsk University of Internal Affairs, 1997 [in Russian].
- Von Hirsch, Andrew. "Recent Trends in American Criminal Sentencing Theory." *Maryland Law Review* 42, no. 1 (1983): 6–36. <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol42/iss1/6>.
- Vozniuk, Andrii. "Teoretychni ta praktychni problemy kryminalnoi vidpovidalnosti za stvorennia zlochyynykh obiednan ta uchast u nykh yak posiahannia na hromadsku bezpeku." Doctoral diss., National Academy of Internal Affairs, 2018 [in Ukrainian].

Oleksiy Gorokh

Doctor of Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Criminal and Criminal Procedural Law,

Faculty of Law,

National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0002-9050-4581>

gorokh.oleksiy@ukma.edu.ua

Serhii Kolomiets

PhD in Law, Senior Lecturer,

Department of Management and Public Administration,

Faculty of Economics and Business,

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-9023-5310>

kolomietss97@gmail.com

LEGISLATIVE MODEL OF THE GENERAL PRINCIPLES OF RELEASE FROM PUNISHMENT

Abstract

The article investigates the legal phenomenon of “the general principles of release from punishment”. It is established that legislators and scientists do not pay enough attention to the issue of formulating in the legislation the guidelines on release from punishment as a system with the corresponding components: general, group and special principles.

The work further develops the provisions on the general principles of the release from punishment, which should apply to all types of release from punishment without exception,

It is substantiated that the first rule, which deserves to be enshrined in the general principles of release from punishment, should reflect courts’ consideration of the purpose of release from punishment. The purpose of release from punishment is the fair application of the law on criminal liability to each convicted person, considering the specifics of the particular criminal offense and the identity of the guilty person. The criteria for fair release from punishment are determined. Another component of the analyzed rule should give the court an answer to the question of what to do if several equitable types of release from punishment can be applied to a person at the same time. It is proposed that in the event of simultaneous establishment of grounds for applying two or more types of release from punishment, the type of release from punishment provided for by a special norm or the type of release that most improves the person’s situation should be applied.

The second rule that deserves to be consolidated is the rule on the application to convicted persons of only those types of release from punishment that are provided for in the Criminal Code of Ukraine. This provision is aimed at preventing the application of release from punishment to convicted persons on the grounds provided for in the Criminal Procedure and Criminal Enforcement Codes of Ukraine.

The third rule should give the court a comprehensive answer to the question of which persons cannot be subject to certain types of release from punishment. It is determined which convicted persons cannot be subject to certain types of release from punishment.

The fourth rule should guide the courts in observing the prerequisites, grounds and nature of the relevant type of release from punishment.

The fifth rule, which should also be reflected in the general principles of release from punishment, concerns the obligation of all law enforcement agencies to consider the provisions of the General Part of the Criminal Code. A list of all the fundamental provisions contained in other norms of the General Part of the Criminal Code that must be considered when deciding on release from punishment is provided.

Possible legal relationships that may require appropriate additional regulation through the rules of general principles of release from punishment are analyzed.

A legislative model of the general principles of release from punishment is formulated.

Keywords: release from punishment, guidelines for release from punishment, general principles of release from punishment, rules of release from punishment.

Матеріал надійшов 15.04.2025

Схвалено до публікації 09.09.2025

Оприлюднено 31.12.2025

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)